
CELIO CEGA, FANI: SVAKIDAŠNJI ŽIVOT GRADA TROGIRA OD SREDINE 18. DO SREDINE 19. STOLJEĆA

dr. sc. NATAŠA BAJIĆ-ŽARKO □ Državni arhiv u Splitu, Split

Fani Celio Cega pripada među dobre poznavatelje prošlosti grada Trogira i trogirске okolice. U tom kontekstu nju kao znanstvenicu ne zaokupljaju klasične povijesne teme nego mnoge druge kulturološke poveznice unutar prošlosti grada Trogira. Dokaz za to je i knjiga *Svakidašnji život grada Trogira od sredine 18. do sredine 19. stoljeća*. Knjiga dr. Fani Celio Cega počinje oslikavanjem život grada Trogira od sredine 18. do sredine 19. stoljeća u ozračju venecijanske, francuske i austrijske vlasti. Svaka je vlast ostavljala trag na životu grada, ali je četiristoljetna vlast Venecije imala najdublje utjecaje.

Tijekom svoga vladanja Mlečani su, ali i naši ljudi koji su u Veneciju odlazili ponajviše kao trgovci, prenosili kulturne, gospodarske, modne i ostale vrijednosti, čime su utjecali na javni i privatni život Trogira.

Autorica naglašava da Venecija nije vodila brigu npr. o cestama i opismenjavanju, tj. o infrastrukturi, ali se zbog strateških razloga brinula o gradskim zidinama i utverdama te širila europske utjecaje u umjetnosti i kulturi. Ona ističe da se u tom razdoblju u Trogiru malo gradilo, a više dograđivalo, obnavljalo. Restaurirani su mnogi objekti, npr. biskupska palača i kula prema obali. Kuća obitelji Paitoni dobila je nov izgled. U crkvi sv. Nikole kićenu je baroknu unutrašnjost, ukrašenu štukaturom i portretima svetaca, izradio bolonjski umjetnik Josip Montiventi. Venecijanski protomajstor Alvis de Preti popravio je zvonik katedrale. Izrađen je novi oltar u baroknom stilu, a uz oltar su 1738. postavljeni mramorni anđeli. U poslovima obnove važnu ulogu imala je graditeljska obitelj Macanović. Autorica ističe da prevelike raskoši u gradnji kuća nije bilo. Gradilo se jednostavnijim stilom, a graditelji su sve češće bili domaći majstori.

Za vlasti Austrije nije bilo bitnih promjena, a kratkotrajnu vlast Francuza s oduševljenjem je prihvatio dio liberalnog plemstva i velik dio puka. Kao svoje pristaše, Francuzi su u svoju vlast uključili najstaknutije članove obitelji Garagnin, Ivana Luku i Dominika.

Posebno poglavlje autorica je posvetila ulozi obitelji Garagnin-Fanfogna u povijesti grada Trogira. Dragocjeni arhiv i bogata knjižnica te obitelji predmet su izučavanja mnogih naših znanstvenika različitih struka. Svojem djelovanjem tijekom četiri stoljeća obilježili su i obogatili ne samo trogirsku nego i povijest cijele Dalmacije.

Autorica dalje opisuje izgled i opremljenost kuća te ističe da su kuće u Trogiru sačuvale kontinuitet izgleda od srednjeg vijeka, a arheološka iskopavanja upućuju na njihov raspored u antici. Većina kuća nosi obilježje različitih stilova od romanike do baroka. Manji broj kuća izgrađen je u 18. stoljeću. Intenzivnije se gradilo u drugoj polovici 19. stoljeća.

Godine 1763. Garagnini su počeli graditi novu kuću s gospodarskim kompleksom. Autorica detaljno opisuje unutarnji izgled kuće i raspored soba. Navodi sobu u žutome, sobu portreta, sobu u plavome, portik, mobiliju, slike, okvire, zrcala.

Ističe da su se u 18. stoljeću zidovi u otmjenim kućama oblagali platnom ili kožom. Portik je bio najotmjereniji dio kuće i imao je petora vrata. Portici su imali ulogu salona. U Splitu su ih nazivali *portage*, a u Dubrovniku *saloće*.

Garagnini su posjedovali zbirku bakropisa s reprodukcijama remek-djela talijanskoga renesansnog i baroknog slikarstva. Osim soba, spominju se novi i stari tinal i blagovaonica prepuna posuđa, raznih tanjura iz Engleske te kristala i porculana. Posebno se navodi soba oružja u kojoj je bilo izloženo različito oružje lijepje izrade, s pozlaćenim ili srebrom optočenim dršcima. U toj su se prostoriji čuvale i razne dragocjenosti, od novca do dijamanta i zlata. U dvorištu je bilo pet kamenica i ručni žrvanj. Kuća je imala kapelicu i cisternu, kao sve imućnije kuću u gradu. Autorica uspoređuje palaču Garagnin s kućama imućnih ljudi u Splitu i Italiji te zaključuje da su Garagnini pratili sve stilove onog vremena.

Radi staleske usporedbe, autorica prema postojećim inventarima opisuje i građanske kuće bogatih trgovca Ivana Picinija i Nikole Lubina, koje su bile mnogo skromnije opremljene.

Na temelju dokumenata iz bogatog arhiva obitelji Garagnin, autorica ističe da se razna roba, predmeti, namještaj i posuđe uglavnom dovozilo iz Venecije ili se kupovalo na sajmu u Senigalliji. Najčešća kućna rasvjetna tijela bili su svijećnjaci, uljanice, voštanice, fiorentine. Uz kamine su zabilježene i naprave za grijanje ruku i plahti.

Za katedralu su Garagnini iz Venecije donosili velike količine pozamanterije.

U poglavlju o kuhinjama, blagovanju i kulinarskim vještinama doznajemo da su kuhinje uvijek bile na tavanu kako se dim i mirisi hrane ne bi širili po ostalim prostorijama. Taj se raspored nije promijenio od srednjeg vijeka. Autorica uspoređuje izgled kuhinje i blagovaonice plemićke i građanske kuće. Posebnu pozornost pridaje jelima i načinu njihove pripreme. Garagnini su bili osobito profinjeni u izboru i nabavi likera i vina. Tako je zabilježeno da su 1798. nabavili jednu škrinju punu boca vrsnoga engleskog likera, a 1802. nabavili su 12 boca bijelog vina iz Španjolske, 1804. godine 18 boca muškata, 18 boca različite malvazije, šest boca porta iz Portugala i šest boca ruma. Autorica navodi da se u kavanama u Trogiru osim sokova pio i i sladoled u čašama, tzv. *sorbet*.

Uspoređuje se serviranje jela u Italiji sa serviranjem u našim plemićkim kućama. Tako je u kući Cambi, u Kaštel Kambelovcu, gošći Idi von Düringsfeld ponuđen pravi dalmatinski ručak od 12 vrsta jela. O načinu pripreme jela doznajemo iz dviju kuharica koje se čuvaju u knjižnici obitelji Garagnin.

Autorica je opisala i odijevanje plemkinja i bogatih građanki. Na odijevanje Trogiranki u 18. i 19. stoljeću utjecala je talijanska i francuska moda. Odjevne predmete nabavljali su ili šivali kod talijanskih krojačica. Najvažnija je ženska odjeća u drugoj polovici 18. stoljeća tzv. *abito*. Zabilježen je dugi *abito* od svile, zatim od kozje dlake iz Firence te od atlasa iz Londona. Od obuće se spominju cipele s visokom petom izrađene od svile, antilopa itd. U modi su bile vlasulje za muškarce, a šušur su bili obvezan dio ženske odjeće. U prvoj polovici 19. stoljeća žene su nosile turbane. Od modnih detalja spominju se lepeze, rupci i šalovi, mufovi, rukavice i raznovrsni nakit. Iznose se i podaci o odjeći i obući za posluhu i puk.

Posljednja poglavlja knjige donose podatke o kazališnom i glazbenom životu. Osim glazbenog i kazališnog života, zabavni život u Trogiru nije dovoljno istražen. U povijesti kazališta veliku su ulogu imale bratovštine. Pod njihovim okriljem igrale su se liturgijske drame i igre na otvorenome, što je sve prethodilo trogirskom kazalištu koje se spominje krajem 17. stoljeća, a bilo je smješteno na prvom katu Gradske vijećnice. Predstave su se održavale u vrijeme karnevala. U Trogiru je postojao i kasino.

U poglavlju o glazbenom životu autorica piše da je on bio vezan ponajviše za događanja u crkvi, gdje su se održavali komorni koncerti i pobožne kazališne predstave.

Brojne su gradske bratovštine odigrale veliku ulogu u crkvenome glazbenom životu i njihovi su se napjevi sačuvali do danas. Glazbenom životu pridonijeli su kapelnici, organisti te domaći i strani skladatelji. Narodna glazba u Trogiru utemeljena je u prvoj polovici 19. stoljeća, za austrijske vlasti. Austrijanci su potaknuli zanimanje za puhačke instrumente i orkestar, po uzoru na austrijske vojne orkestre. Limena je glazba nastupala na prigodnim i javnim zabavama.

Od 16. stoljeća u Trogiru se njeguju razni plesovi. Igrale su se hazardne i druge igre. Viteške se igre spominju već u 14. stoljeću, a viteško natjecanje *giostra* u 18. stoljeću. Igrala se moreška i održavale su se regate na moru. Od renesansnih vremena na gradskom se trgu igralo loptom. Trogirani su i kartali. Bile su popularne kartaške igre *ombre* ili *rocolo*.

Posljednje poglavlje posvećeno je knjižnici obitelji Fanfogna-Garagnin, koju je utemeljio Ivan Luka Garagnin stariji. Knjižnica je zbog vrijednih rukopisa i knjiga bila poznata među europskim intelektualcima. Knjige su se nabavljale u Italiji i Francuskoj, što se može doznati iz sačuvanih računa obitelji Garagnin. Sredinom 19. stoljeća nabavljali su se časopisi različite tematike, npr. *Gazzetta di Venezia*, *Corriere delle dame*, *Zora Dalmatinska*, *Giornale d'agronomia*...

Postoje inventari knjižnice iz više razdoblja. Unutar knjižnice čuva se numizmatička zbirka, a prema posljednjem popisu knjižnica posjeduje 5 581 naslov.

Knjižnica Garagnin danas je u sklopu Muzeja grada Trogira i čini dio muzejskog postava.

Najvažnije značajke knjige Fani Celio Cega jesu utemeljenost u arhivskome gradivu i obilje novih i izvornih podataka, do sada nepoznatih u historiografiji. Svi ti podaci potvrđuju status i bogatstvo plemića, građana, ali i trogirskoga puka, koji su u gospodarskoj i kulturnoj interakciji na svim društvenim razinama slijedili europske trendove. Vrsnoća izrade i raznolikost materijala i uporabnih predmeta, raskoš unutarnjeg uređenja kuća, graditeljstvo te bogat društveni život Trogirana od sredine 18. do sredine 19. stoljeća najbolje oslikava arhiv obitelji Garagnin-Fanfogna. Knjiga Fani Celio Cega *Svakidašnji život grada Trogira od sredine 18. do sredine 19. stoljeća* vraća nas u povijesno vrijeme jednoga grada putem privatnog i javnog života njegovih stanovnika.

Primljeno: 10. ožujka 2006.

BOOK REVIEW: FANI CELIO CEGA: *EVERYDAY LIFE OF THE CITY OF TROGIR FROM THE MID-18th TO THE MID-19th CENTURY*

Fani Celio Cega is very well acquainted with the past of the town of Trogir and the surrounds. In this context, as scholar she is not so much absorbed by classic historical topics, rather by other cultural links inside the history of the city of Trogir. This is shown by the book *The Everyday Life of the City of Trogir from the mid-18th to the mid-19th Century*.

The book of Dr Celio Cega starts with a depiction of the life of Trogir from the mid-18th to the mid-19th century, a period coloured by alternation of Venetian, French and Austrian government. Every government left its traces on the life of the city, but the four-century-long rule of Venice had of course the deepest impact. During their rule the Venetians and the local people who would go to Venice in the course of their business conveyed the cultural, economic, fashion and other values, thus affecting the public and private life of Trogir.

The most important features of this book are its foundation on archival material and the abundance of new and original data, so far unknown in historiography. All these data confirm the status and richness of the patricians, burghers and commons of the city, who in their economic and cultural interaction at all social levels kept up with the trends in Europe. The excellence of the workmanship and diversity of materials and use-objects, the opulence of the décor of the houses, the architecture and the rich social life of Trogir people during the period covered by the book is best shown by the archives of the Garagnin-Fanfogna family.